

Voor een schone politiek

INLEIDING

Over de totstandkoming van dit actieprogramma
Een maatschappij voor mensen

ONS AKTIEPROGRAMMA

Demokratie
Economie
Milieubeleid
Werk en inkomen
Ouderen
Gezondheidszorg
Wonen
Onderwijs
Veiligheid
Kultuur en recreatie
Vervoer
Landbouw
Stad en land
Internationale politiek
Financiering

Inleiding

Over de totstandkoming van dit actieprogramma

In de loop van 1988 presenteerde de Socialistische Partij haar 'Handvest 2000, een maatschappij voor mensen': een nieuw geformuleerde visie op een modern en hedendaags socialisme, zonder dogma's en toegesneden op de situatie in Nederland. In november 1987 had het kongres van de SP aan het partijbestuur opdracht gegeven tot het opstellen van zo'n vernieuwde kijk op de maatschappij van morgen. 'Handvest 2000' kwam tot stand in nauw overleg met de 15.000 leden van de Socialistische Partij en werd op tientallen bijeenkomsten in het land doorgesproken met landelijke partijbestuurders en daarna waar nodig verduidelijkt en aangepast.

Eenmaal goedgekeurd werd de toekomstvisie van de partij bij wijze van test voorgelegd aan in totaal 300.000 Nederlanders in diverse grotere en kleinere plaatsen in het land. Dat gebeurde via een speciale krant waarin de lezer de mogelijkheid geboden werd zijn reactie op verschillende onderdelen van de visie van de SP te geven. Vele duizenden mensen hebben van die gelegenheid gebruik gemaakt. Dankzij die reacties heeft de SP ook een betrouwbaar inzicht in de mening van de bevolking over haar toekomstvisie.

De opmerkingen van zoveel Nederlanders boden verder een uitstekende mogelijkheid om aan de hand van 'Handvest 2000' een goed en aansprekend actieprogramma op te stellen. Dat hebt u nu in handen: een toekomstgerichte visie op socialisme in Nederland, vertaald in een reeks concrete actiepunten waarvoor

de Socialistische Partij zich de komende vier jaar binnen en buiten het parlement zal inzetten. Blijven inzetten - want de SP is al meer dan vijftien jaar aan de slag in de strijd voor een betere samenleving. De leden van de SP lopen graag voorop in die strijd, zonder op hun eigenbelang uit te zijn.

De SP staat in woord en daad voor een schone politiek, eerlijk en actief, op weg naar een maatschappij voor mensen.

Een maatschappij voor mensen

Voor het eerst in de geschiedenis hebben de techniek en de kennis van de mens over de wetmatigheden in de natuur zo'n hoog nivo bereikt, dat we alle mensen een goed en zeker bestaan kunnen verschaffen.

De vooruitgang van de mensheid is onstuitbaar. Talrijke punten markeren die vooruitgang: op technisch, op wetenschappelijk, op cultureel en op politiek gebied. Nú is het de hoogste tijd dat er opnieuw verandering komt in de maatschappelijke verhoudingen en alles wat daarmee samenhangt. Willen we de gemeenschappelijk verworven rijkdom van de samenleving, materieel en geestelijk, ten goede laten komen aan alle mensen, dan moeten de sociaal-ekonomische verhoudingen in de samenleving ingrijpend veranderd worden. Er moet een einde komen aan de tegenstelling tussen uitbuiters en onderdrukkers aan de ene kant en uitgebuitenen en onderdrukten aan de andere kant. Waar miljoenen mensen werken, hebben diezelfde miljoenen mensen in dezelfde mate recht op loon, huisvesting, onderwijs enzovoort.

Natuurlijk is iedereen in de eerste plaats zelf verantwoordelijk voor zijn eigen leven en geluk. Maar mensen zijn ook sociale wezens: we leven samen. Samen moeten we dan ook de regels die ten grondslag liggen aan de huidige samenleving ingrijpend veranderen. We moeten die regels aanpassen aan de eisen van deze tijd. Dat is nodig als we met succes willen streven naar 'een maatschappij voor mensen'.

ONS AKTIEPROGRAMMA

Demokratie

De organisatie van de staat en de overheid moet erop gericht worden de wil van het volk maximaal tot uitdrukking te brengen. Daarvoor is het nodig dat iedere Nederlander boven de achttien jaar het recht heeft om te kiezen en gekozen te worden. We vinden dat iemand die gekozen wil worden kandidaat gesteld moet worden door een maatschappelijk verband, zoals een wijk, een bedrijf of een organisatie. Tot op heden bepaalt een kleine minderheid (leden en vooral bestuurders van politieke partijen) wie wel en niet kandidaat kan zijn bij verkiezingen.

Volksvertegenwoordigers moeten verplicht worden regelmatig verantwoording af te leggen aan diegenen die hen kandidaat hebben gesteld. Bij gekonstateerd plichtsverzuim dient het mogelijk gemaakt te worden dat volksvertegenwoordigers tussentijds uit hun functie worden ontheven.

De overheid moet ervoor garant staan dat iedereen, binnen de grenzen van de wet, zijn mening publiekelijk naar voren kan brengen. Ook moet de overheid ervoor zorgen dat elke burger vrij is om te vergaderen met anderen en zich samen met anderen te organiseren.

De bevolking dient het recht te krijgen initiatieven te nemen tot het houden van een referendum over zaken die buitengewoon leven in de maatschappij. Wij zijn geen

voorstander van een roept-u-maar-democratie, maar vinden ook niet dat één keer in de vier jaar een hokje rood maken het uiterste is wat democratie aan het volk kan bieden. In een echte democratie hoort een voortdurende wisselwerking te zijn tussen het volk en zijn volksvertegenwoordigers.

Bestuurders moeten gekozen worden en niet benoemd. Dat geldt voor burgemeesters, provinciale kommissarissen en ook voor het staatshoofd.

Ekonomie

Omdat arbeid de bron is van alle rijkdom, gaat het niet aan dat sommige mensen zich eigenaar kunnen noemen van de vruchten van de arbeid van anderen. Er moet daarom rigoureuus een einde worden gemaakt aan alle vormen van uitbuiting. De opbrengst van de gezamenlijk geleverde inspanning moet toevallen aan de gemeenschap als geheel. Daardoor krijgt de overheid ook de beschikking over voldoende geld om allerlei voorzieningen waaraan de samenleving behoefte heeft, te bekostigen.

Vooruitlopende op verdergaande maatregelen dient er een einde te komen aan de voortdurende verlaging van de vennootschapsbelasting. Op korte termijn moet die belasting opgetrokken worden tot minstens 50 procent. Ook moeten er stringente maatregelen komen tegen kapitaalvlucht, terwijl lukratieve belastingkonstrukties voor het bedrijfsleven en mensen met veel geld verboden moeten worden.

Om het reilen en zeilen van de ekonomie in de toekomst onder democratische controle te kunnen brengen, moeten grote bedrijven en banken eigendom van de gemeenschap worden. Dat is een voorwaarde om een verantwoorde planning in de ekonomie tot stand te brengen. Bij die planning dient behoeftevoorziening de richtlijn te zijn voor de produktie van goederen en diensten, en niet de partikuliere winst van enkelen, zoals nu het geval is.

Bedrijven moeten worden geleid door mensen die gekozen zijn door de werkers in dat bedrijf. Zo'n bedrijfsleiding moet gecontroleerd worden door een eveneens door het personeel te kiezen vertegenwoordiging. De ondememingsraden van dit moment missen die wezenlijke en wenselijke invloed. Ze missen zelfs een vetorecht en krijgen lang niet alle noodzakelijke informatie van de bedrijfsleiding.

Het is zaak om de nationals delfstoffen aan te merken als eigendom van de gemeenschap. De winstgevende deelname van Shell en Esso aan de Nederlandse aardgas- en aardoliewinning past daar niet bij en moet dus beëindigd worden. De exploitatie, de bewerking en het gebruik van deze delfstoffen moeten onttrokken worden aan het winstbejag van enkelen en geheel ten goede komen aan de gemeenschap. Dat geldt ook voor de distributienetwerken.

Waterwinning en energieproduktie dienen blijvend in handen te zijn van de overheid. Met het oog op de veiligheid van mens en milieu moeten de kerncentrales van Borssele en Dodewaard gesloten en de snelle kweekreaktor van Kalkar niet in gebruik gesteld worden. De overheid moet onderzoek naar milieuvriendelijke energiebronnen aanmoedigen.

De privatisering van de PTT moet ongedaan gemaakt worden.

Milieubeleid

Een schoon milieu is een absolute voorwaarde voor een menswaardige samenleving. Zorg voor het milieu dient daarom, in tegenstelling tot nu,

daadwerkelijk de allerhoogste prioriteit te hebben. Alleen dan kunnen we garanderen dat er ook voor toekomstige generaties nog leven mogelijk is.

De overheid behoort op te treden als hoedster van het lange-termijnbelang tegenover het korte-termijnbelang van ondernemers, voor wie milieuzorg een kostenpost is in plaats van een investering in een leefbare toekomst.

Alle bedrijven moeten verplicht worden alle aanwezige kennis op milieugebied toe te passen om verontreiniging van water, bodem en lucht tegen te gaan.

Door de overheid moet een afweging gemaakt worden tussen het rendement van een bepaald produkt en het bijbehorende productieproces voor de gemeenschap en de mogelijke schade aan het milieu.

Ondertussen moet de overheid ervoor zorgen dat de echte vervuilers daadwerkelijk betalen. Ten onrechte wordt er in het Nationaal Milieubeleidsplan van uitgegaan dat het bedrijfsleven en de burgers in gelijke mate verantwoordelijk zijn voor de vervuiling van het milieu. En vervolgens legt men de kosten voor een schoon milieu in hoofdzaak bij de burger. Deze uitgangspunten en konklusies van het Nationaal Milieubeleidsplan deugen niet en moeten dus van tafel.

Op korte termijn moeten er wettelijke maatregelen komen die het bedrijfsleven verplichten een adequate boekhouding bij te houden van verwerkte en geproduceerde stoffen, zodat er gecontroleerd kan worden hoe er met vaak giftige en milieugevaarlijke stoffen wordt omgesprongen, en hoeveel afval een bedrijf produceert. Daardoor kan tevens voorkomen worden dat er illegaal afvalstoffen weggewerkt worden. Om een extra garantie te krijgen dat er verantwoord met afval omgesprongen wordt, moet de verwerking van afval gedaan worden door overheidsbedrijven. Daarmee kan een einde komen aan de snel toenemende invloed van buitenlandse ondernemers op de Nederlandse afvalverwerking.

Als we greep op de milieumafia willen krijgen, moeten milieukriminelen veel strenger aangepakt worden. De bewijslast bij milieudelikten moet bij de bedrijven worden gelegd, in plaats van bij overheid en burgers. Een ketenaansprakelijkheid met betrekking tot chemisch afval, vergelijkbaar met de ketenaansprakelijkheid in de bouw, moet eraan bijdragen dat de overheid bij ingestelde procedures tegen milieuvervuilers niet steeds te horen krijgt dat men 'van kale kikkers geen veren kan plukken'.

Om milieudelikten beter dan nu te kunnen opsporen en om de controle van de bestaande milieuregels beter te kunnen verrichten, is een forse uitbreiding nodig van milieupolitie, openbaar ministerie en rechterlijke macht. Ook moet de milieuwetgeving aangescherpt worden.

Er dient een onmiddellijk einde te komen aan de export van chemisch afval naar het buitenland. De milieubelasting die burgers betalen in de vorm van afvalwaterzuiveringsheffing, moet worden afgeschaft omdat zij het paard achter de wagen spant. Ervoor in de plaats moet een systeem komen dat de ondernemers ook financieel verantwoordelijk stelt voor de nadelige gevolgen van de milieuvervuiling die veroorzaakt is door produkten die zij op de markt gebracht hebben. Bij alles hoort voorop te staan vervuiling te voorkomen. Dat is beter voor het milieu en beter voor de portemonnee van burger en overheid.

Werk en inkomen

De overheid moet aan iedereen werk garanderen. Als dat gebeurt kan er naast een recht op werk ook gesproken worden van een plicht tot werken voor wie daartoe in staat is.

Momenteel betekent het niet-gebruik maken van de arbeidskracht van minimaal 1,5 miljoen Nederlanders met een werkloosheids- of arbeidsongeschiktheidsuitkering een enorme verspilling van potentiële rijkdom. Beëindiging van de werkloosheid doet recht aan degenen die nu niet in staat gesteld worden hun bijdrage aan de maatschappelijke rijkdom te leveren. De beëindiging van de werkloosheid betekent ook een grote toename van de gemeenschappelijke middelen. Er wordt dan tevens een einde gemaakt aan de onproductieve besteding van sociale verzekeringsgelden. Daarom moet de overheid met grote voortvarendheid het werk aanpakken dat nu blijft liggen. In de woningbouw, in de milieu- en gezondheidszorg, in de zorg voor ouderen, in het vervoer, in het onderwijs en de wetenschap. Er is werk in overvloed in onze samenleving, alleen verhinderen allerlei politieke en economische mechanismen dat het ook daadwerkelijk wordt aangepakt.

Arbeidsbemiddeling dient een taak van de overheid te zijn. De commerciële arbeidsbemiddeling door uitzendburo's moet verboden worden. Er moet paal en perk gesteld worden aan oproepkontrakten en andere ontwikkelingen die de rechtspositie van de werkende mensen op ontoelaatbare wijze aantasten. Aan de hand over hand toenemende liberalisering van het ontslagrecht moet een einde komen.

Iedereen die werkt heeft recht op een redelijke beloning. Het uitgangspunt dient daarbij te zijn: loon naar werken. Zaken als werkduur en werkdruk, werkomstandigheden, werktijden en verantwoordelijkheid en de aard van het werk moeten daarbij maatgevend zijn. Daarmee wordt een einde gemaakt aan het parasiteren van sommigen in deze samenleving op het werk van velen.

De lonen, waaronder de minimumlonen en minimumjeugdlonen, zijn sterk achtergebleven bij de groei van de winsten. Zij dienen aanzienlijk verhoogd te worden. Het minimumloon moet voortaan gelden vanaf achttien jaar. Deze loonsverhogingen kunnen betaald worden uit de explosief gestegen winsten van het bedrijfsleven.

Het hoogste salaris moet niet hoger zijn dan drie maal het laagste salaris. De nu bestaande wanverhoudingen in inkomens zijn onaanvaardbaar. De belastingplannen van de commissie-Oort verscherpen de bestaande tegenstellingen. Daarom moeten ze van tafel.

Sanering van het belastingstelsel op nationaal en lokaal nivo is dringend gewenst. De onoverzichtelijke veelheid van belastingen moet plaats maken voor één doorzichtig systeem van inkomsten- en vermogensbelasting, waarbij de hoogste inkomens en vermogens het zwaarste worden belast.

Wie door omstandigheden niet kan werken moet aanspraak kunnen maken op een door de overheid gegarandeerd inkomen en sociale zekerheid. De voortdurende aantasting van de inkomenspositie van mensen zonder werk moet stoppen. Het is onaanvaardbaar dat mensen die buiten hun schuld werkloos of arbeidsongeschikt worden, hun inkomsten met tientallen procenten achteruit zien gaan, zoals nu het geval is.

Voorop moet staan dat iedereen zo mogelijk zijn eigen kost moet kunnen verdienen. Daarom moet de overheid ervoor zorgen dat er veel meer aangepast werk komt voor mensen die nu in een arbeidsongeschiktheidsuitkering zitten. Velen van hen willen graag een bijdrage leveren aan de gemeenschappelijke productie maar worden daartoe niet in staat gesteld.

Ouderen

De overheid moet zich verplichten tot het leveren van een uiterste inspanning ten behoeve van de ouderen in onze samenleving. Waar mogelijk moeten zij in staat gesteld worden om in hun eigen omgeving te blijven wonen en functioneren. Wanneer dat niet meer kan, moet de overheid ervoor zorgen dat er voldoende plaats en optimale verzorging is in tehuizen. In die tehuizen moet de invloed van de bewoners veel groter zijn dan nu het geval is.

Om ouderen in staat te stellen een verzorgde oude dag te hebben moet de AOW-uitkering aanzienlijk worden verhoogd, terwijl er geen aantasting van de pensioenen mag plaatsvinden. Daar hebben de mensen hun leven lang voor gewerkt. Er dienen maatregelen genomen te worden tegen de onrechtvaardige pensioenbreuk waarmee veel mensen nu te maken hebben. Pensioengeld moet, zolang het niet voor uitkeringen beschikbaar moet zijn, besteed worden in maatschappelijk nuttige sectoren in plaats van in buitenlandse projecten zoals nu vaak voorkomt.

Mede met het oog op de grote werkloosheid moeten mensen vanaf 55 jaar de kans krijgen met pensioen te gaan, zonder dat dat grote negatieve gevolgen voor hun inkomen heeft.

De gedachte dat 'vergrijzing' van de samenleving een probleem zou zijn, is volstrekt onjuist. Het is een verworvenheid dat mensen langer leven. Wel is het nodig daar als samenleving bij aan te sluiten, onder meer door het uitbreiden van de gezondheidszorg in de directe omgeving en het inrichten van het openbaar vervoer op mensen van gevorderde leeftijd.

Gezondheidszorg

Alle mensen moeten aanspraak kunnen maken op een hoogwaardige en gratis gezondheidszorg, betaald uit de algemene inkomsten van de overheid. Wanneer de zorg gebaseerd is op solidariteit is zo'n opzet mogelijk.

Alle werkers in de gezondheidszorg, waaronder ook artsen en specialisten, moeten in loondienst hun arbeid verrichten. De grote achterstand in beloning van verzorgenden en verplegenden dient op zeer korte termijn weggewerkt te worden. Met name in de gezondheidszorg zijn er wanverhoudingen tussen de verschillende inkomens.

Er dient een einde te worden gemaakt aan de omklemming van de gezondheidszorg door de commercie. Dat is goed voor de patiënten, voor de werkers en voor de kosten van de gezondheidszorg. Juist in de gezondheidszorg hoort de mens centraal te staan en niet het winstbejag.

Doorvoering van het plan-Dekker dient niet plaats te vinden. Vergroting van de invloed van het marktmechanisme werkt immers negatief uit op de kwaliteit van de zorg.

De voortdurende bezuinigingen op de gezondheidszorg hebben geleid tot schrijnende wantoestanden in met name verpleegtehuizen, psychiatrische inrichtingen en tehuizen voor zwakzinnigen. Het opheffen van die wantoestanden moet hoge prioriteit hebben.

Er moeten beduidend meer kwaliteitswaarborgen komen voor zowel medicijnen als geneeswijzen. Ook is betere controle op genetische technieken hard nodig.

De gezondheid van de bevolking kan verbeterd worden door het vergroten van de aandacht en middelen voor preventie, onder het motto dat voorkomen beter is dan genezen. Daartoe moet de strijd worden aangeboden met ongezonde woonomstandigheden, onveilige situaties in het milieu, op het werk en in het verkeer.

Door middel van een gratis en vrijwillige periodieke gezondheidstest voor iedereen kan er beter dan nu gewerkt worden aan het vroegtijdig opsporen van ziektes. Dat voorkomt veel menselijke ellende en is per saldo, zeker op langere termijn, goedkoper dan de huidige gezondheidszorg waarin te veel nadruk ligt op achteraf genezen.

In dit verband dient de overheid op korte termijn een landelijk bevolkingsonderzoek op borst- en baarmoederhalskanker tot stand te brengen.

Wonen

Goede huisvesting is een eerste recht van iedereen, omdat het een voorwaarde is voor een menswaardig bestaan. Daarom moeten alle mensen aanspraak kunnen maken op een betaalbaar huis van goede kwaliteit.

De plannen zoals geformuleerd door staatssecretaris Heerma zijn daarmee volledig in strijd. Ze moeten dus van de baan.

De produktie van betaalbare nieuwbouw en het tempo van de renovatie van met name na-oorlogse woningen moeten drastisch omhoog. De enorme achterstand in het woningonderhoud moet versneld worden ingehaald, zonder dat de financiële lasten daarvan afgewenteld worden op de bewoners, zoals nu steeds meer het geval is.

De woonlasten, die de afgelopen jaren onverantwoord gestegen zijn, moeten omlaag. Dat kan onder meer door het verbieden van grondspeculatie in al zijn vormen, het verlagen van de bouwkosten, onder meer door het terugdringen van de winstmarges van bouwondernemingen, en het vergroten van het aandeel van de overheid in de woningproduktie. Ook moet de prijs van het aardgas gekoppeld worden aan de werkelijke produktiekosten.

Mensen moeten minder afhankelijk gemaakt worden van huursubsidie. Daarvoor is een algehele verhoging van de inkomens nodig en een verlaging van de woonlasten. Voor zover de huursubsidie nodig blijft moeten de bezuinigingen die de laatste jaren zijn doorgevoerd teruggedraaid worden.

Op termijn moet er een verbod komen op grootschalig bezit van woningen met winstoogmerk. Ook de recent fors toegenomen invloed van beleggers en projektontwikkelaars moet ingrijpend terug- gedrongen worden.

De positie van eigenaar-bewoners verdient meer bescherming, onder meer tegenover aannemers.

In de woningbouw dient een verbod te komen op gebruik van gevaarlijke en verdachte bouwmaterialen, waaronder asbest, UF-spaanplaat en UF-schuim en bepaalde kleikorrels. De vochtproblemen waarmee momenteel circa een miljoen mensen kampen, vereisen een gedegen onderzoek naar de mogelijk negatieve gevolgen van bepaalde vormen van woningisolatie.

Er moeten veel meer woningen geschikt worden gemaakt voor gebruik door mensen met een handicap of door ouderen. De bestaande subsidieregelingen dienen aanzienlijk verbeterd te worden en de beslissingstermijnen moeten veel korter.

Bij renovaties en groot onderhoud wordt momenteel veel te weinig waar voor veel te veel geld geleverd. Een andere opzet is nodig.

Omdat wonen meer is dan alleen een dak boven je hoofd, moet de overheid zorg dragen voor voldoende en goed uitgeruste buurtvoorzieningen, waaronder buurthuizen, speelplaatsen en groen.

De invloed van bewoners op hun omgeving moet veel groter worden dan nu het geval is. Via gekozen vertegenwoordigers moeten zij vèrgaande invloed krijgen op de gang van zaken in eigen buurt of wijk.

Het ontstaan en verder bestaan van wijken met bovenmatig grote concentraties buitenlandse inwoners is ongewenst voor alle bewoners van deze wijken en verhindert de kans op een verantwoorde integratie van mensen uit het buitenland in de Nederlandse samenleving. Daarom dient de overheid ervoor zorg te dragen dat dergelijke concentraties niet ontstaan en daar waar dat toch het geval is een meer evenwichtige bevolkingsopbouw wordt nagestreefd.

Onderwijs

Iedereen heeft recht op goed onderwijs. Daarom moeten alle nivo's van onderwijs, van peuterspeelzaal tot universiteit, daadwerkelijk toegankelijk zijn.

Eventuele selectie dient plaats te vinden op grond van kwaliteiten. Het onderwijs moet gratis zijn, vrij van alle financiële belemmeringen. Daarmee wordt ook een einde gemaakt aan het volstrekt ondoorzichtige stelsel van studiefinanciering waarmee studerende en hun ouders nu te maken hebben. Studerende hebben recht op een afdoende vergoeding voor levensonderhoud.

Het doel van het onderwijs is het bijbrengen van kennis, en van waardering en respect voor de medemensen, cultuur, wetenschap, vrijheid en vrede.

Het onderwijs moet op de eerste plaats gericht zijn op de bijdrage die afgestudeerde aan de gemeenschap kunnen leveren. Scholen en universiteiten moeten midden in het leven staan en niet los van het praktische werk in de produktie en de dienstverlening. Het beste onderwijs is het onderwijs dat een evenwicht tot stand brengt tussen theoretische kennis en de toepassing van die kennis door middel van aangeleerde vaardigheden.

De lange wachtlijsten voor het speciaal onderwijs illustreren gelijktijdig hoe zwaar het algemene onderwijs onder druk is komen te staan door de reeks van bezuinigingen. Door het terugdraaien van die bezuinigingen en het beschikbaar stellen van voldoende middelen kan ervoor gezorgd worden dat meer kinderen binnen het algemene onderwijs hun opleiding kunnen volgen.

De groepsgroottes in het onderwijs moeten aanzienlijk worden verkleind ten behoeve van een algemene kwaliteitsverbetering.

De arbeidsvoorwaarden van leerkrachten moeten verbeterd worden zodat hun motivatie, die door de bezuinigingen sterk is aangetast, toeneemt.

Voorkomen moet worden (en zo nodig tegengegaan) dat er 'zwarte' en 'witte' scholen komen, die de integratie van buitenlandse kinderen in de Nederlandse samenleving bemoeilijken.

Professioneel taalonderwijs aan mensen die de Nederlandse taal niet (goed) machtig zijn, is hard nodig om de kansen van die mensen in de samenleving te verbeteren en maatschappelijk isolement tegen te gaan.

Er moet een werkgarantie komen voor mensen die hun studie voltooid hebben. Dat is enerzijds efficiënt omdat verworven kennis in arbeid wordt omgezet en anderzijds maakt het een einde aan de vernederende gang rechtstreeks van school naar de sociale dienst.

Veiligheid

Elke inwoner van Nederland dient recht te hebben op veiligheid. Daarom moet de kriminaliteit in al zijn vormen sterk bestreden worden. Speciale aandacht moet gegeven worden aan de milieukriminaliteit en de handel in verdovende middelen.

Echter, slechts een gegarandeerd recht op een goed en zeker bestaan kan de kriminaliteit structureel doen afnemen. In de hedendaagse samenleving heerst steeds meer een mentaliteit van 'ieder voor zich en god voor ons allen' en neemt de maatschappelijke vervreemding ongekende vormen aan. Van sociale controle in de positieve zin van het woord is steeds minder sprake. Toenemend asociaal gedrag, uitnoddend in crimineel optreden, is daarvan het resultaat.

De wetgevende en justitiële macht moeten erop gericht zijn het volk te dienen. Nu fungeren wettelijke regels en juridische procedures vaak als bevoordeling en bescherming van een klein deel van de bevolking. Zo blijven milieumafia, drugshandel en witte-boordenkriminaliteit vaak buiten schot, terwijl juridische procedures voor 'gewone mensen' steeds ontoegankelijker, ingewikkelder en duurder worden.

Wetten moeten de belangen van de gemeenschap als uitgangspunt hebben en de justitiële macht moet als toezichthouder op die wetten fungeren.

Straffen zijn onvermijdelijk om de maatschappij te beschermen. Bij het straffen dient echter heropvoeding voorop te staan, zodat crimineel gedrag in de toekomst tegengegaan wordt. Nu komen mensen vaak slechter de gevangenis uit dan ze erin gingen.

Met name vanwege bepaalde vormen van misdaad, zoals handel in chemisch afval en drugs, kan strenge grenskontrolle niet gemist worden.

In de strijd tegen de desastreuze gevolgen van verdovende middelen past het verantwoord verplicht afkicken van verslaafden als hen tenminste een redelijke garantie op herintreding in de samenleving geboden wordt.

Gedoogzones voor heroïneprostitutie vergroten slechts het probleem van de verslaafden en verpesten tevens het leefklimaat voor de bewoners. Instelling van dergelijke zones past niet in een beschaafde samenleving.

Kultuur en recreatie

De overheid is verantwoordelijk voor een goed beheer van het kulturele erfgoed, omdat een volk zonder cultuur geen 'volk' is. Ook moet de overheid ervoor zorgen dat vrij baan gegeven wordt aan kulturele uitingen.

De bezuinigingen die de laatste jaren zijn doorgevoerd op musea, bibliotheken, amateuristische en professionele kunst gaan tegen dit uitgangspunt in en moeten worden teruggedraaid.

Iedereen heeft recht op sport, ontspanning en rust. Om dat recht daadwerkelijk inhoud te geven moeten er een groot aantal veranderingen doorgevoerd worden. Zo moet er een einde komen aan de financiële aanslagen van de overheid op de positie van sport-, toneel-, muziek- en andere verenigingen. Die bezuinigingen hebben ertoe geleid dat de kontributies te hoog geworden zijn en vrijwilligers hun motivatie verliezen. Daarmee wordt het fundament van veel verenigingen aangetast.

De sterk gestegen prijzen in de recreatieve sektor tengevolge van de overheersende positie van het particuliere bedrijfsleven, bedreigen het recht op ontspanning. De

overheid loopt momenteel veel te braaf aan de leiband van de grootschalige recreatie-industrie, waarbij milieubelangen en de belangen van de recreanten opgeofferd worden aan ondernemersbelangen.

De jachtige tempo's in het werk, de geluidsoverlast die op vele plaatsen absurde vormen aanneemt, de drukte in het verkeer en vele andere oorzaken maken dat steeds meer mensen steeds minder aan hun broodnodige rust toekomen. Maatregelen dienen genomen te worden om daar verbetering in te brengen.

De overheid dient ervoor zorg te dragen dat de waardevolle natuurgebieden waarover ons land gelukkig nog beschikt, terdege beschermd worden. Speciale bescherming verdienen Waddenzee, Zeeuwse wateren en het IJsselmeer. Er dient geen inpoldering van het Markermeer plaats te vinden.

Vervoer

Genoeg mogelijkheden van vervoer zijn een vorm van vrijheid. Daarom is het nodig dat er zo snel mogelijk een modern, toegankelijk, comfortabel, fijnmazig en uiterst goedkoop net van openbaar vervoer tot stand gebracht wordt. De tarieven dienen dusdanig te zijn dat mensen meer en meer hun auto laten staan.

Allerlei bestemmingen, lokaal en interlokaal, dienen snel en goed bereikbaar te zijn. Dat geldt met name voor woonwijken, zieken- en verzorgingshuizen, bedrijfsterreinen, scholen, winkelcentra en kulturele voorzieningen.

Afname van het partikulier autobezit en -gebruik kan zodoende bewerkstelligd worden zonder over te gaan tot 'automobilistje pesten' via een systeem van allerlei oneerlijke heffingen en regelingen, zoals de regering-Lubbers en anderen voorstellen.

Bij het bepalen van de tarieven voor openbaar vervoer moet rekening gehouden worden met de uitermate positieve invloed van een toenemend gebruik van bus, trein, tram en metro op het milieu. Lage tarieven zijn een investering in schone lucht.

Het vervoer van gevaarlijke stoffen over spoor, weg en waterweg dient aan aanzienlijk strengere normen gebonden te worden. De overheid moet haar kontrolemogelijkheden uitbreiden om te voorkomen dat er grote ongelukken gebeuren.

De positie van het fietsverkeer moet verbeterd worden. Dat kan onder meer door een aanleg van een uitgebreid en kwalitatief goed net van fietspaden in het hele land.

Landbouw

De organisatie van de landbouw moet een gemeenschapstaak worden. Boeren dienen niet langer afhankelijk te zijn van banken, leveranciers en afnemers, die hen hun wil opleggen en hen verplichten tot produktiemethodes die slecht zijn voor boer, konsument en milieu.

Boeren moeten in staat worden gesteld om voor een goed loon hun werk te doen. Daarbij moeten ze tevens aanspraak hebben op gedegen sociale zekerheid. Zodoende kunnen de boeren weer boeren. Dat vormt de beste garantie voor voldoende goed voedsel en tevens een schoon milieu.

De gekoncentreerde bio-industrie moet teruggedrongen worden en de rooibouw op landbouwgrond tegengegaan.

De controle ten behoeve van de konsument op de voedselproductie moet worden uitgebreid.

Er dient een einde te komen aan het gebruik van schadelijke hormonen en additieven (toevoegingen) in de voedselproductie.

Het gebruik van gevaarlijke bestrijdingsmiddelen in de akker- en tuinbouw moet verboden worden. De export van bestrijdingsmiddelen naar met name de Derde Wereld moet onder stringente controle worden gebracht. Het gaat niet aan dat middelen die hier verboden zijn om winstoverwegingen daar worden afgezet.

Stad en land

Bewoners van steden moeten genoeg levensruimte houden of krijgen. Nu wordt ze die vaak afgenomen door de enorme verdichting die er plaatsvindt, mede onder druk van beleggers en projektontwikkelaars.

Mensen op het platteland moeten niet verstoken raken van belangrijke voorzieningen zoals scholen, bibliotheken, winkels, apotheken, artspraktijken en goede vervoersverbindingen met andere plaatsen.

De tegenstelling tussen stad en platteland moet, voor zover die negatief uitwerkt, zoveel mogelijk worden opgeheven.

Internationale politiek

Het Nederlandse volk moet zelf zijn internationale koers kunnen bepalen. Dit uitgangspunt is strijdig met het lidmaatschap van de NAVO, die gedomineerd wordt door de Verenigde Staten.

Daarom moet Nederland streven naar opheffing van de NAVO, om te beginnen door het eigen lidmaatschap ervan op te zeggen.

In afwachting van de eerste gelegenheid om van het NAVO-verdrag af te komen, dienen buitenlandse troepen Nederland te verlaten.

Alle hier opgeslagen atoomwapens, chemische en biologische wapens moeten worden ontmanteld, respectievelijk worden vernietigd.

Duurzame vrede kan slechts tot stand worden gebracht als de strijd tegen uitbuiting en onderdrukking is gewonnen. Daarom moeten verzetsbewegingen tegen uitbuiting en onderdrukking elders worden gesteund en moeten bevrijde landen geholpen worden bij hun opbouw. De bevrijdingsorganisaties van Palestina (PLO), Zuid-Afrika (ANC) en Namibië (SWAPO) moeten door de Nederlandse overheid erkend worden als de representatieve vertegenwoordigers van genoemde landen. Ter bestrijding van het Zuidafrikaanse apartheidsregime moeten economische sanctiemaatregelen tegen dat land getroffen worden in overleg met het ANC.

Internationale conflicten moeten bij voorkeur opgelost worden met vreedzame middelen en niet met oorlogsgeweld.

Ter verdediging van de nationals onafhankelijkheid dient een leger in stand gehouden te worden zolang als dan nodig is.

De defensie-uitgaven die daarmee verband houden, moeten op een veel langer nivo uitkomen dan de huidige kosten.

De buitenlandse politiek van Nederland moet gebaseerd zijn op enerzijds respect voor de onafhankelijkheid van iedere andere staat en anderzijds op solidariteit en samenwerking op basis van wederzijds voordeel.

De huidige ontwikkelingshulp komt veeleer het Nederiandse bedrijfsleven en buitenlandse elites ten goede dan de bevolking van Derde Wereld-landen. Een grondige herziening van de manier waarop er met dat geld omgesprongen wordt is hard nodig.

Internationale samenwerking is noodzakelijk, met name op terreinen als ontwapening en vrede, milieuzorg en kriminaliteitsbestrijding. Slechts op deze wijze is de internationale gemeenschap in staat op den duur voor iedereen een menswaardig bestaan te garanderen.

De Europese Gemeenschap die na 1992 tot stand moet komen, dient slechts de belangen van het bedrijfsleven en met name de grote Europese multinationals.

Tegen die vorm van Internationale samenwerking dient Nederland nadrukkelijk nee te zeggen. We mogen geen machteloze provincie worden van een door oedememers en eurokraten geregeerde EG. Daarentegen moet er met veel meer kracht dan nu het geval is gestreefd worden naar uitgebreide samenwerking tussen de bevolkingen van alle Europese landen.

Financiering

Het aktieprogramma van de Socialistiese Partij stelt een heleboel ingrijpende maatschappelijke verbeteringen voor op allerlei terreinen. Voor de hand liggend is dan de vraag wie dat allemaal zal betalen. Volgens ons beschikt de gemeenschap als zodanig over voldoende mogelijkheden de voor ons aktieprogramma benodigde middelen bijeen te brengen. Een groot deel van die middelen wordt nu of niet verworven, of aan andere doeleinden besteed. De huidige sociaal-ekonomische ordening van de samenleving is daar de voornaamste oorzaak van.

De hedendaagse maatschappij springt volstrekt onverantwoord om met mens, milieu en middelen.

Arbeiders worden zonder mankeren opgebruikt en daarna afgedankt, zonder acht te slaan op de bijdrage die ze nog zouden kunnen leveren aan de gemeenschappelijke rijkdom.

Anderhalf miljoen Nederlanders zitten noodgedwongen onproduktief langs de kant. Het milieu wordt als vuilnisvat van de industrie en andere bedrijven gebruikt. Slechts door winst-maken geïnspireerde produktieprocessen brengen grote schade toe aan ons milieu en zadelen de samenleving op met enorme kosten. Waar ondernemers gevaarlijke stoffen lozen in water, bodem en lucht om miljoenen te besparen, draait de gemeenschap op voor miljarden aan verwijderingskosten. En de milieuvervuiling heeft zijn invloed op de gezondheid van de bevolking, en daarmee op de kosten van de gezondheidszorg.

In de gezondheidszorg dikteren medicijnenfabrikanten en leveranciers van dure medische apparatuur de gang van zaken en wordt er dientengevolge veel te weinig aandacht aan preventie gegeven. Dat veroorzaakt niet alleen grote menselijke ellende, maar kost de samenleving als zodanig ook veel meer geld dan nodig is.

De commercie in diverse sectoren drijft de prijzen onnodig op, bijvoorbeeld in de gezondheidszorg, maar ook in de woningbouw.

De zinloze concurrentie en het gebrek aan een duidelijke en doordachte planning leidt tot een onjuist gebruik van grote kapitalen.

Veel produkten worden gemaakt niet omdat ze nodig zijn, maar omdat ze winst voor partikuliere ondernemers opleveren, ook al betekent dat maatschappelijk gezien een enorme verspilling. De verpakkingindustrie verbruikt een gigantische hoeveelheid materiaal die de gemeenschap een torenhoge afvalberg oplevert. De macht van de autofabrikanten voorkomt dat er een modern en comfortabel openbaar vervoer wordt gerealiseerd.

Ondernemers wordt het toegestaan door voortdurende verlaging van de vennootschapsbelasting zich een steeds groter deel van de door arbeid voortgebrachte rijkdom toe te eigenen. Men wordt toegestaan vele miljarden eerst hun zak in en daarna het land uit te sluisen.

De bewapening is onder invloed van de wapenproducenten tot enorme hoogte opgevoerd. De rekening drukt zwaar op de samenleving, die verder geen enkel baat heeft bij een dergelijk absurd hoog nivo van bewapening.

Ook anderszins wordt er momenteel bijzonder veel geld verspild in de samenleving.

De geweldige verzuiling van het onderwijs kost veel meer geld dan een goed openbaar onderwijs aan middelen zou vragen.

Het kortzichtige beleid van beleggers, projektontwikkelaars en verhuurders doet het woningbestand sterk achteruitgaan. Reparatiewerkzaamheden kosten daardoor veel meer dan bij een planmatig beheer nodig zou zijn.

Ontwikkelingshulp verdwijnt voor een groot deel in de zakken van Nederlandse ondernemers en buitenlandse elites.

Door het onvoldoende betrekken van de bevolking bij beslissingen, op nationaal en lokaal nivo, en ook in buurten en bedrijven, worden bij voortduring grote blunders gemaakt door overheids- en bedrijfsbestuurders. En door het ontbreken van zeggenschap van de bevolking over essentiële sectoren van de economie mist de gemeenschap miljarden guldens. Een voorbeeld is de miljardenwinst die Shell en Esso maken op ons aardgas. Zonder een wezenlijke toevoeging te leveren, eigenen deze multinationals zich een groot deel van de Nederlandse bodemschat toe.

Een andere organisatie van de samenleving kan ervoor zorgen dat alle hierboven genoemde middelen beschikbaar komen voor die zaken die volgens de bevolking nodig zijn. Ons aktieprogramma noemt een groot aantal van die zaken, in de wetenschap dat bekostiging ervan mogelijk is mits er een principiële keuze wordt gemaakt voor een andere, meer modeme organisatie van de maatschappij, op socialistische leest.

Op de drempel van de eenentwintigste eeuw is een dergelijke keuze eigenlijk onvermijdelijk geworden. De Socialistiese Partij kiest, duidelijk en doelbewust, voor zo'n moderne 'maatschappij voor mensen'.

**'Veel beloven en weinig geven
doet de gek in vreugde leven'**

Toen het kabinet-Lubbers toch nog vrij plotseling aan zijn eind kwam, moesten alle partijen 'nog snel een verkiezingsprogramma schrijven'. Inmiddels hebben we ze allemaal kunnen bekijken. De ene belooft dit, en de ander belooft dat.

Het probleem bij verkiezingen is nu dat mensen zich vaak door al die beloften laten leiden. En dat is niet verstandig. Want op deze manier wint niet de partij die eerlijk zegt hoe het ervoor staat, maar de partij die het meest belooft. En niemand schiet daar iets mee op.

Als SP zeggen wij altijd tegen de mensen: Laat de woorden voor zich spreken, maar laat de dáden beslissend zijn! De meeste maatregelen die het kabinet-Lubbers heeft genomen zijn helemaal niet in de vroegere verkiezingsprogramma's terug te vinden. Toen de PvdA in 1982 voorstelde de ziekte-uitkering met tien procent te verlagen, had dat voorstel ook niet eerst in een verkiezingsprogramma gestaan.

Het boekje dat nu voor u ligt wil u inzage geven in de doelstellingen van de SP, doelstellingen waarvoor wij ons al jaren inzetten: in akties, in de gemeenteraden en Provinciale Staten. Wij willen dat ook in de Tweede Kamer doen. Wij belóven slechts één ding: dat wij zullen doorgaan op de weg die wij bij onze oprichting zijn ingeslagen: op een strijdbare manier het opnemen voor de belangen van gewone mensen, op onze eigen wijze, EERLIJK & AKTIEF.